

- Vi måste möta ungdomarna på deras hemma-plan...

Ny rapport om ungas beteende på internet

Återigen chockas den äldre generationen av den yngre. Vuxen världen vet alldeles för lite om ungdomars beteende på internet och utgör alltför sällan ett stöd i deras vardag. Två nya studier blottlägger företeelser som väcker många frågor. Men kanske är det dags att lämna den vuxna chockfasen och istället möta ungdomarna på deras egen arena.

Ungdomar trivs på internet. Nätet suddar ut gränser som i det verkliga livet kan hindra oss att leva ut våra fantasier; en lockelse som kanske är starkast i ungdomen. Geografiska, generationsmässiga, könsmissiga och inte minst sociala gränser upphör att gälla. På internet kan man vara vem man vill, få kontakt med vem som helst, var som helst och det är pang på rödbetan. Inga krusiduller.

Går man in på en känd ungdomschatt under namnet "Bella14", en vanlig måndag kl.12:19 har man efter trettio sekunder drygt tio förfrågningar från män mellan 20-41 år om man vill knulla, om man vill titta eller visa sig i webcam, om man vill tjäna pengar, om man är ensam hemma - utan att ha skrivit ett ord.

- Oftast är det äldre män som söker kontakt och vår erfarenhet är att de som är intresserade av barn sällan undanhåller sin ålder. Barnen vet ofta att de chattar med någon som är äldre än de själva. Det finns en föreställning om att de som kontaktar barn i sexuellt syfte är "gamla gubbar", men vi har hört talas om män i alla åldrar, säger Christina Warfvinge, psykolog i Linköping och medförfattare till BuP Elefantens utredning, Barn och sexuella övergrepp via IT.

I somras kom en ny lag mot så kallad grooming där en vuxen person tar kontakt med ett barn under 15 år i syfte att bestämma möte för att ha sexuellt umgänge. Ett möte i den verkliga världen - offline, eller AWK, away from keyboard, som det ibland kallas - behöver alltså inte ha skett för att brottet ska vara fullbordat. Men Christina Warfvinge tycker att lagen är tandlös.

- Man måste kunna visa i kommunikationen att ett möte ska ske och att syftet är att ha sex och det gäller bara barn upp till 15 år. Man kan alltså fortfarande kontakta barn mellan 15-18 år och där finns det många som lever ett riskbenäget liv på nätet. De allra flesta klickar lätt bort chattrutan om

man inte är intresserad, men det finns också barn som befinner sig i en livssituation som antingen just då är besvärlig eller som alltid är besvärlig och de är väldigt mottagliga för den typen av kontakter.

Det är inte helt ovanligt att en kontakt via internet leder vidare till ett verkligt möte. De barn som kommer till BuP Elefanten i Linköping och varit utsatta för ett sexuellt övergrepp via internet har varit 11 år och uppåt. Utvecklingsmässigt är det i en ålder där kontakter utanför familjen blir allt mer betydelsefulla för identitetsutvecklingen samtidigt som de rent tekniskt börjar lära sig använda datorer.

Många unga lägger frivilligt ut bilder på sig själva, inte sällan avklädda eller där de står i en utmanande posé. På flera siter kan besöker sätta poäng på hur snygg personen på bilden är och i chatten bestämma träff via webcam eller i verkliga världen.

- De ungdomar vi träffar har ofta ett väldigt stort behov av bekräftelse och uppmärksamhet och det behovet kan internet tillgodose snabbt. Att man får höga poäng, att någon säger att man är fin, att man skriver fint att man verkar trevlig. Det är ju naturligt i ungdomen, säger Christina Warfvinge.

Det finns en upplevd anonymitet och trygghet på internet. Kontakterna sker i enskildhet hemma och tekniken gör att man känner att man har kontroll, att det som sker är frivilligt. Det finns också en nyfikenhet på sex där gränser testas och olika roller kan spelas ut som inte går i det verkliga livet. Utrymmet för egna fantasier om den andra personen är betydligt större än under ett verkligt möte och det uppstår kanske tycke. Graden av egen aktivitet och eget risktagande är ofta påfallande hög.

- Vi kan se att så fort barnet har svarat så känner de ett åtagande och om de vill avsluta kontakten så kan personen redan ha en hållhake på barnet. Ofta är det svårare för unga att avsluta en kontakt med en vuxen och den vuxne kan uttala hot eller barnet kan indirekt känna ett hot eftersom det gav sig in i leken, säger Christina Warfvinge.

En hel del unga är med i olika så kallade communities eller chatterum, som både är uttalat sexuellt inriktade och andra som är mer öppna för allmänt prat, där ungdomarna själva bestämmer vem som får se deras bilder och filmer.

- Det finns olika nivåer av exponering där betraktaren kan uppfatta vissa bilder som sexiga även om syftet inte har varit det. En orsak till att man lägger ut bilder på sig är att det finns väldigt mycket bilder omkring oss hela tiden på nätet. Unga lägger ut bilder på allt möjligt, på sig själva på fester eller resor och på kompisar. Då är steget inte så långt att lägga ut sexiga bilder på sig själv om man känner att man får uppskattning. Samhället i stort har fått ett mer sexualiserat bildspråk och det har blivit avdramatiserat, säger Fabian Sjö, utredare på Ungdomsstyrelsen som släppt rapporten, Se mig - Unga om sex och internet.

Även för många unga som kanske hamnar i utanförskap eller har svårt att ta kontakt med jämnåriga i det vanliga livet innebär internet en möjlighet att få uppskattning, få uppleva spänning och att prova vara en annan person. För många är det också lättare att uttrycka sig i skrift än i tal.

- Det är klart att nätet innebär jättestora möjligheter för många unga att göra roliga saker. Det finns mycket positivt med detta också. För de allra flesta unga är internet ett fantastiskt verktyg där man tar kontakter som man annars inte gör. Särskilt stor betydelse verkar internet ha för unga hbt-personer. På nätet kan de pröva sig fram sexuellt och komma i kontakt med andra hbt-personer på ett ofta enklare sätt än offline, säger Fabian Sjö.

Att många ungdomar frivilligt lägger ut sexiga bilder på sig själva, visar upp sig i webcam eller nappar på främmande kontakter i en sexchatt är alltså delvis ett sätt att uttrycka sig och delvis ett sökande efter bekräftelse på sitt värde. Men gränsen kan tyckas vara hårfin innan man uppfattas som alltför öppen och utmanande och därmed förlorar allt värde. Att stämpas som en "hora" vore en fasa för många unga.

- Ungdomarna berättar sällan för någon annan vad de gör på internet. De gör det hemma och det vore en katastrof om någon i skolan såg bilderna. Men man tänker inte på att det kan ske. Det finns

en naivitet. Jag brukar säga att internet både är väldigt anonymt och väldigt intimt, säger Christina Warfvinge.

Däremot verkar alla vara överens om att exponering på nätet är något annat än att ta emot ersättning för sex. Samtidigt uppger fyra av tio i Ungdomsstyrelsens undersökning att de tycker sex mot ersättning är okej så länge båda är överens. Det verkar dock vara ett stort steg mellan att tycka något och att verkligen göra det. Trots att det har skett en stor ökning av andelen internetanvändare inom ungdomsgrupperna de senaste fem åren så har andelen som uppger sig ha tagit emot ersättning för sex inte ökat. Trots det räknar Ungdomsstyrelsen med att det ändå handlar om 1,7 procent eller närmare 20 000 ungdomar. Ofta handlar det om samma riskgrupper som även har andra problem.

- Nätet i sig verkar inte ha betytt att fler unga prostituerar sig. Däremot har internet blivit en viktig kontaktyta för de ungdomar som tar emot ersättning för sex. Där kan man få kontakt med många fler än om man till exempel går på gatan, säger Fabian Sjö.

Nyligen dömdes en 47-årig man till fem års fängelse för att ha hotat unga flickor att visa upp de bilder och filmer som de gjort på internet för deras föräldrar om de inte hade sex med honom i verkliga livet. För några år sedan blev Alexandramannen mycket uppmärksam efter att ha dömts till tio års fängelse för att ha pressat uppemot femtio tjejer under arton år att visa sig nakna och utföra sexuella tjänster, den yngste var bara 12 år. Från slutet av 90-talet till 2005 agerade Atheer Al Su-hairy med falskt namn på olika ungdomssidor. Han kallade sig för Alexandra och lockade med modelljobb och pengar om de visade upp sig på webcam och sedan träffade en man som "Alexandra" kände.

Mycket av rapporteringen kring Alexandramannen kom från nyhetsinslag från vuxna människor. Sydsvenskan-journalisten Katia Wagner bestämde sig därför för att skriva en bok och låta tjejernas egna röster komma fram. Några av dem visade upp sig för att de trodde att de pratade med någon som kunde hjälpa dem att tjäna pengar och de kände ett åtagande till Alexandra.

- Den gemensamma nämnaren var att det var unga tjejer som var helt lämnade i sticket, de saknade tillitsfulla relationer med vuxna som kunde hjälpa dem att sätta gränser. Ofta målar de män som lockar till sig ungdomar upp en verklighet som inte finns, med presenter och pengar. En av tjejerna sa att hon "trodde det skulle vara som i Pretty woman". Hon och de andra tjejerna hade behövt få hjälp av någon vuxen att nyansera situationen och sätta gränser, säger Katia Wagner.

När många av dagens tonårsföräldrar växte upp fanns Heta linjen, ett telefonnummer man kunde ringa där flera personer slumpmässigt kopplades samman med varandra i gruppsamtal. Det var spännande att kunna höra flera olika personer prata och kanske säga något snuskigt.

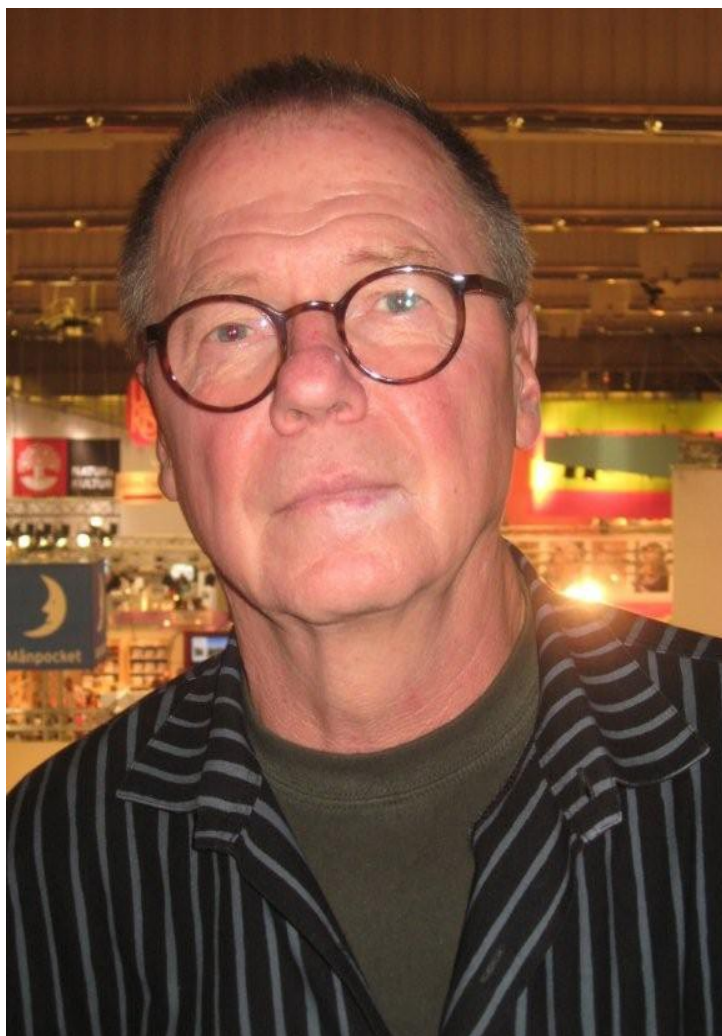
- Om man som fjortonåring utsätts för pressen, spänningen, nyfikenheten som finns i de här samtalen på internet idag så behöver man kloka vuxna omkring sig för att sortera det man är med om. De som saknar det kan bli lätta offer, kanske för resten av livet. Internet går inte att radera. Det som har lagts ut på internet finns kvar och det är skillnaden mot vår Heta linje som försvann när man la på luren. Tjejerna tror att de är skyddade och att ingen ska få veta, säger Katia Wagner.

För att kunna hjälpa menar Katia Wagner att vuxna måste ta sig förbi stadiet där man blir chockad över att detta händer och istället fokusera på hur vi kan gå vidare. Framför allt måste vuxna lära sig att lyssna färdigt.

- Unga måste kunna söka sig till skolsköterskan, kuratorn, ungdomsmottagningen, läraren eller kanske sina föräldrar utan att möta denna enorma chockreaktion. Vi blir väldigt dåliga lyssnare när vi utgår från våra vuxna värderingar och vår egen upprördhet. Vi vet nu att detta finns och det gäller att lära de unga hur de ska hantera det, att göra dem street smarta på nätet. Idag ingår ingen utbildning i ungas vanor på internet i någon yrkesutbildning, vare sig som lärare, psykolog, socionom eller fritidspedagog.

Sven-Axel Månsson, professor i socialt arbete vid Malmö högskola, har många undersökningar om ungas vanor och sexualitet bakom sig. Han menar också att chockreaktionen från vuxna snarare kan

försvåra situationen för de unga och att faran med internet bör tonas ner.

- Det målas upp en nästan panikartad bild och jag tycker att det är viktigt att försöka hålla emot lite. Vuxna överreagerar och det finns en tendens till att se nät och sex och ungdomar som ett stort problem som kan svartmåla hela fenomenet internet. I vår senaste studie lyfter vi fram att det är knappt två procent av Sveriges 18-åringar som har erfarenhet av att köpa eller sälja sex, vi säger att det är drygt 98 procent som inte har den erfarenheten, säger han.

Det handlar ofta om tillfälligheter och situationer som ungdomarna hamnat i och enligt Sven-Axel Månsson verkar det inte handla om yrkesmässig prostitution. Ser man det på det viset så blir det lättare att hitta strategier för att bemöta sådana situationer.

- Vi lever i ett samhälle där internet inte kommer att försvinna. Internet är den integrerad del av ungdomarnas vardag. Jag har fullt förtroende för att de allra flesta kan hantera det här. En del av tjejerna kan tyck att det är ganska kul att latta lite och sen avvisa, det är en sorts flirt, men ingen romantisk flirt som vi vuxna kanske tänker oss. Sen har det alltid funnits en grupp med ungdomar som har oli-

ka problem med alkohol, droger och ofta är det samma grupp som även har problem på nätet, säger han.

Tekniken förbättras efter hand och många operatörer lägger in allt fler hinder som gör det svårare för obehöriga att ta kontakt. Vissa siter har en slags grön märkning som innebär att en medlem har visat sig vara samma person i verkligheten som på bilden vilket gör att anonymiteten försvinner.

- Men den här undervegetationen där vissa män söker kontakt med "villiga" kvinnor, kommer nog så långt vi kan överblicka att finnas kvar så länge möjligheten erbjuds. Grooming på nätet handlar om samma mönster som hallicken använder för att binda upp prostituerade genom "sweet talk", genom uppvaktning för att bygga upp en relation som sedan utnyttjas i nästa steg. Är man ung, kanske besviken på sin pojkvän som gjort slut, har dåligt självförtroende eller en instabil situation så kanske man fastnar i nätet. Som vuxen gäller det att göra rätt saker och jag tror att det är fel att skicka ut alarmsignaler. Vi måste möta ungdomarna på deras hemmaplan genom att visa respekt för internet och samtidigt lita på vår egen livserfarenhet som vuxna.

Hans P.A. Karlsson